

bedorven slachtoffer' zou loslaten. De pastoor zich zou zich de volgende dag reeds gewroken hebben door – aldus de aantekeningen van 'onzen Pater' – hem langzaam werkend gif toe te dienen, zodat hij ziek werd en alleen dankzij ingrijpen van enkele artsen het vege lijf had kunnen redden. In het klooster waar de ongelukkige vervolgens 'verstopt' werd – Poolman: 'met opzet, schijnt het, niet ver van een zeehaven' – zou het gif nog zo lang nagewerkt hebben, dat hij 'in zoo ellendigen toestand verkeerde, dat hij niet goed meer wist wat hij deed'. Volgens Poolman had deze geschiedenis 'zeer waarschijnlijk' Kraaijvangers 'uiterlijk, zijn lichaamstoestand, zijn eigenaardigheden veranderd'; de 'schok' die zijn 'gestel had getroffen' was namelijk zo hevig, dat die 'ook na volkomen herstelling gevolgen bleef vertoonen'. Omdat Poolman volgens eigen zeggen van zijn boekje wenste dat '*la mère peut permettre la lecture à sa fille*', had hij de pikantste trekken van Kraaijvangers pederastieverhaal in het Latijn weergegeven.⁴⁴ Anderzijds gaf hij toch ook weer zoveel details in het Nederlands, dat het hem blijkbaar niet deerde dat het voor degenen die *Van Rome naar Christus* kenden, een kleine kunst was om voor '****' Medemblik in te vullen.⁴⁵

Nog afgezien van alle liederlijkheid die Kraaijvanger op zijn tocht door de Romana ontmoette, zou hij volgens zijn biograaf ook geleden hebben onder de 'samoum' (zandstorm) van het clericalisme. Dit lijden zou zich vooral hebben voorgedaan in de periode juni 1851 – juni 1853, toen hij als kapelaan in de franciscaner statie te Oudewater werkte. Reeds begin 1852 liet zijn gezondheid te wensen over, maar de situatie werd ernstiger toen na het sterven van de pastoor – tegen zijn verwachting en die van veel parochianen – niet hij, maar een andere pater door apostolisch visitator Bernardus (J.J.) van Loo in de vacature werd benoemd. Een overplaatsing naar de statie te Leiden bracht geen vooruitgang: in plaats van eerste kapelaan, werd hij daar 'gedegradeerd' tot tweede man achter de daadkrachtige pastoor J. Goofers.⁴⁶

Op weg uit het labyrint

Het tweede deel van Poolmans boek, vooral gewijd aan Kraaijvangers zoektocht om uit het roomse 'Labyrinth' te geraken, biedt enige bijzonderheden betreffende contacten met predikanten die niet uit de resterende oorspronkelijke stukken zijn af te leiden. Kraaijvangers eerste contact gold Moltzer, die hij in 1850 in Haarlem éénmaal bezocht. In Oudewater bezocht hij zo regelmatig de pastorie van G.Ph. Kits van Heijningen dat het in de parochie niet onopgemerkt bleef. Het verblijf van een halfjaar in Leiden was te kort om er diepgaande contacten te leggen, maar in Franeker gelukte dat wel. Kraaijvanger bezocht daar J.H. Reddingius, die hem de *Theologia naturalis* van zijn promotor P. Hofstede de

⁴⁴ Echter: 'Wie meent dat het oorspronkelijk Hollandsch ... niemand der zijnen zal schaden, heeft gelegenheid een afzonderlijk blaadje aan te vragen, dat hij hier inlassen kan'; Poolman, *Onze Pater*, 76-80, vgl. 144-145.

⁴⁵ J.A. Lazaar (1820-1875) was daar toen pastoor; zie over diens loopbaan en het oordeel van Van Vree over zijn persoon: J.C. van der Loos, 'Bouwstoffen voor onze vaderlandsche kerkgeschiedenis. (...), in: *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem* 46 (1929), 400-435, m.n. 432-433.

⁴⁶ Poolman, *Onze Pater*, 81-88; C. Sloots ofm., *De Minderbroeders te Leiden*. (...), Rotterdam 1947, 283-284, 385.